

اسناد تاریخی هجوم به خانه حضرت زهرا(س)

شبهه: با توجه به دل‌بستگی و فداکاری زیاد مردم مدینه و بنی‌هاشم نسبت به پیامبر (ص) آیا می‌توان پذیرفت تجاوزی به خانه حضرت فاطمه شده‌است و آنها سکوت کردند و به این عمل رضایت دادند؟

پاسخ: درست است که هجوم به خانه حضرت زهرا (س)آن‌هم در مدت کوتاهی بعد از رحلت پیامبر خدا (صلی‌الله علیه و آله)، واقعا شگفت است، ولی صرف شگفتی، دلیل بر عدم وقوع یک ماجرا نیست. ماجرای هجوم به خانه حضرت زهرا(س) و امیر مؤمنان علیه‌السلام در منابع متعدد شیعه و اهل سنت نقل‌شده و اسناد بسیار محکم و غیر قابل انکاری دارد. یکی از اسناد، ماجرائی است که خلیفه اول در آخرین لحظات قبل از فوت، از برخی کارها و از جمله ورود قهری (تجاوز) به خانه حضرت زهرا اظهار پشیمانی کرد. طبق نقل طبری، ابوبکر به عبدالرحمن بن عوف گفت: «فَوَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَكْشِفْ بَيْتَ فَاطِمَةَ عَن شَيْءٍ وَ إِن كَانُوا قَدْ غَلَقَوْهُ عَلَى الْحَرْبِ؛ ای‌کاش به زور وارد خانه فاطمه نمی‌شدم؛ هرچند در آنجا برای جنگ اِین‌جا بست نشسته باشند.»^(۱) این مطلب به «حدیث پشیمانی» مشهور است و بررسی‌های دقیق تاریخی و حدیثی نشان می‌دهد این نقل تاریخی، صحیح و موردپذیرش و یقین است.^(۲) هجوم به خانه حضرت زهرا اسناد حدیثی و تاریخی دیگری هم دارد^(۳) که در مجموع، ما را به این نتیجه می‌رساند که این قضیه در تاریخ رخ داده است.

حال ما با یک استبعاد روبرو هستیم که بیشتر جنبه احساسی دارد. آیا با چنین استبعادی می‌توان خطّ بطلان بر اسناد تاریخی کشید؟ هرگز؛ اما آنچه در پاسخ به این استبعاد می‌توان گفت این است که چنین حوادثی در طول تاریخ بارها رخ داده و هجوم به خانه حضرت زهرا(س) نه آنقدر مورد از این نوع بوده‌است و نه آخرین مورد. یک نمونه شگفت، تعرض گروهی از بنی‌اسرائیل به هارون(ع) برادر حضرت موسی(ع) بود.

ماجرای هجوم به خانه حضرت زهرا(س) و امیر مؤمنان (ع) در منابع متعدد شییعه و اهل سنت نقل‌شده و اسناد بسیار محکم و غیر قابل انکاری دارد.

وقتی حضرت موسی برای مناجات با خدا به کوه طور رفت، سامری گوساله‌ای را برای پرستش، به بنی‌اسرائیل عرضه کرد و گروهی پذیرفتند.هارون به آنان اعتراض کرد؛ ولی آنان به هارون هجوم بردند و حتی می‌خواستند او را بکشند! همین باعث شد که هارون سکوت کند و تا رسیدن برادرش موسی، با آنان مدارا کند.^(۱) این اتفاقات در حالی رخ داد که پیش از آن، موسی(ع) بارها معجزات الهی را بر بنی‌اسرائیل عرضه کرده بود و آنان را با استفاده از شگفت‌ترین امدهای غیبی (مانند شکافته شدن دریا، نابودی فرعون، جوشیدن دوازده چشمه از یک سنگ و…) از فرعونیان نجات داده بود. شگفتا! تنها سی روز از غیبت موسی در میان قومش گذشت و هنوز زنده بود که این حوادث رخ داد! عجیب نیست؟

آری؛ انصار (مردم مدینه) به پیامبر و خانواده او علاقه داشتند و خداوند از زحمات آنان در دفاع از اسلام، تقدیر کرده بود.^(۲) ازاین‌رو، هجوم به خانه دختر پیامبر در شهر آنان، آن‌هم در زمانی اندک بعد از رحلت آن حضرت، واقعا عجیب است؛ ولی حقیقت دارد. برای درک درست فضا، باید به این نکته توجه کرد که اکثر مردم جامعه، تابع جوّ غالبند. ازاین‌رو، اگر اهل ایمان و صاحبان اندیشه بتوانند جوّ جامعه را با خود همسره کنند، توده مردم نیز با آنان همراهی می‌کنند؛ ولی اگر دیگران جوّ را در دست بگیرند، توده مردم نیز در همان مسیر قرار می‌گیرند. برای درک درست ماجرا، به یک نمونه تاریخی دیگر بنگرید: بعد از رسیدن خبر مرگ معاویه، شیعیان در کوفه به جنب‌وجوش افتاده و جو را به دست گرفتند. نتیجه‌اش ارسال هزاران نامه برای دعوت امام حسین(ع)به کوفه و سپس بسیج انبوه مردم با مسلم بن عقیل بود؛ اما همین که عبدالله به کوفه رسید و با یک ترفندهای مختلف، بزرگوار را با خود همراه کرد و جوّ را به نفع خود تغییر داد، ورق برگشت و مردم از یاری امام حسین(ع) کوتاهی کردند، حتی برخی از افرادی که قبلا او را به کوفه دعوت کرده بودند، در کربلا مقابلش ایستادند!

هجوم به خانه حضرت زهرا (س) هر چند عجیب است، ولی یک واقعیت تاریخی است که اسناد بسیار دارد و با استبعاد نمی‌توان آن را انکار کرد. چنین حوادث شگفتی، بارها رخ داده و رمز ماجرا نیز در این است که اکثر مردم، تابع جوّ غالبند. چه‌بسا با آنچه رخ می‌دهد، موافق نباشند؛ ولی در برابر آن سکوت می‌کنند و شاید از سر اکراه، همکاری هم بکنند!

همین نمونه‌های روشن تاریخی، کافی است تا هجوم به خانه دختر پیامبر – آن‌هم آتی بعد از رحلت ایشان – را یوازی‌ر شود. البته مهاجمان، گروهی اندک بودند؛ ولی آنان توانسته بودند در روزهای قبل، جو را به نفع خود تغییر دهند و در نتیجه، توده مردم نیز با آنان همکاری و یا سکوت کردند. ازاین‌رو، کاری از دست هواداران اهل‌بیت برنیامد. شایان توجه است که در ماجرای کربلا، قضایا به‌صورت تدریجی بود و امکان مداخله وجود داشت؛ ولی در ماجرای مدینه، هجوم به خانه حضرت زهرا(س) به‌صورت ناگهانی رخ داد و مطمئنا بسیاری از مردم، بعد از واقعه از آن مطلع شده‌اند. شاید اصلاً کسی فکرش را نمی‌کرد که چنین جساتری رخ دهد؛ بعد هم که فهمیدند، کار از کار گذشته بود و جو غالب نیز در دست مهاجمان بود. علاوه‌بر این چه بسا می‌خواستند اقدامی و حمایت کنند، اما با اشاره امیرالمؤمنین(ع) که ناظر به مصلحت اسلام سکوت کرد، آنان نیز سکوت کردند.

نتیجه:

هجوم به خانه حضرت زهرا (س) هر چند عجیب است، ولی یک واقعیت تاریخی است که اسناد بسیار دارد و با استبعاد نمی‌توان آن را انکار کرد. چنین حوادث شگفتی، بارها رخ داده و رمز ماجرا نیز در این است که اکثر مردم، تابع جوّ غالبند. چه‌بسا با آنچه رخ می‌دهد، موافق نباشند؛ ولی در برابر آن سکوت می‌کنند و شاید از سر اکراه، همکاری هم بکنند!

- طبری، ابوجعفر محمد بن جریر، تاریخ الأمم و الملوک، ج ۳، ص ۴۳۰، نیز ر.ک: طبرانی، المعجم الکبیر، ج ۱، ص ۶۲، ص ۲۴. «أَمَّا التَّلَاتِ اللَّائِي وَدَدْتُ أَنِّي لَمْ أَفْعَلْنِ، فَوَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَكْشِفْ بَيْتَ فَاطِمَةَ وَ تَرَكَه»
- ر.ک:الطّبري، محمد، «حدیث پشیمانی»، مجله علوم حدیث، سال شانزدهم، شماره ۴.
- برای نمونه، ر.ک: اثبات الوصیه، ص ۱۲۲. (نقل در: مقتل معصومان، گروه حدیث پژوهشکده باقرالعالم، ج ۱، ص ۳۲۲)
- این ماجرا در آیات قرآن کریم نیز بازو شده است. ر.ک: طه، آیات ۸۲ – ۸۳، اعراف، آیات ۱۲۸ – ۱۵۴.

ها. از جمله در: سوره توبه، آیه ۱۰۰ و انفال، آیات ۷۲ و ۷۴.

مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی

در روزگاری که ارزش‌ها در گرداب تردی‌ها گم می‌شوند و انسان معاصر در جست‌وجوی معنا و تکیه‌گاهی مطمئن سرگردان است، نام فاطمه زهرا(س) همچون فانوسی در شب تاریخ می‌درخشد. او تجسم صمت و عقلاّیت، شفق و عبادت و مظهر والاترین جلوه‌های انسانیت است. بازپذیری از او نه بازگشت به گذشته‌ای دور، که بازگشت به سرچشمه حقیقت است؛ به جایی که انسان معنای خویش را در پرتو ایمان، مهر و عدالت می‌یابد.

فاطمه (س) الگوی زنی است که در عین لطافت روح و عاطفه مادری، در برابر ظلم و جهل نیز چون کوهی استوار ایستاد. در خانه، درس محبت و تربیت می‌آموخت و در جامعه، پیام عدالت و کرامت را فریاد می‌زد. از این‌رو، الگویی‌ری از او، دعوتی است به تعامل میان دل و عقل، میان حضور و حیا، میان دنیا و آخرت. زن امروز، اگر بخواهد در هجوم تصویرهای بی‌ریشه و هویت‌های مصنوعی راه خویش را بیابد، باید آینه جان خود را به نور فاطمه صیقل دهد.

الگو بودن حضرت زهرا (س) تنها در مقام تقدس و کرامت نیست؛ بلکه در شیوه زیستن است. او نشان داد که ایمان نه انزوا می‌آورد و نه سستی بلکه زایش مسئولیت و عشق به حقیقت است. هر نسلی که از فاطمه (س) بیاموزد، در خود قدرتی برای برخاستن، مقاومت و ساختن می‌یابد.

الگو بودن حضرت زهرا (س) تنها در مقام تقدس و کرامت نیست؛ بلکه در شیوه زیستن است. او نشان داد که ایمان، نه انزوا می‌آورد و نه سستی، بلکه زایش مسئولیت و عشق به حقیقت است. هر نسلی که از فاطمه (س) بیاموزد، در خود قدرتی برای برخاستن، مقاومت و ساختن می‌یابد. نسل جوان مسد در میان غوغای رنگ‌ها و صدهای بی‌هویت، اگر چشم دل بگشاید، در سیمای فاطمه(س) خواهد دید که چگونه می‌توان در عین زن بودن، انسان ماند و در عین حضور در زندگی، به حق جاودانگی نگریست.

فاطمه زهرا (س) تنها الگویی برای زنان نیست؛ او معیار انسان کامل است. در وجودش، آسمان معرفت با زمین مسئولیت به هم پیوسته است. از این‌رو، الگویی‌ها از او یعنی جست‌ن راهی برای بازسازی انسانیت در خویش؛ راهی برای بازگرداندن معنویت به زندگی روزمره و پیوند دوباره عقل و عشق.

تا زمانی که نام فاطمه در دل‌ها جاری است، چراغ هدایت خاموش نخواهد شد و انسان راه خود را از میان تاریکی‌ها خواهد یافت.

در بُعد خانوادگی، رفتار فاطمه (س) الگویی برای مدیریت خانه بر پایه محبت، مشارکت و عدالت است. در بُعد اجتماعی، او نشان داد که زن می‌تواند بدون از دست دادن عفاف و کرامت خود، در صحنه اجتماع مؤثر باشد. این هماهنگی میان خانه و جامعه، نیاز ضروری زن معاصر است که اغلب در دوگانگی میان «خانه‌نشینی» و «استقلال اجتماعی» سرگردان است.

الگویی‌ری از شخصیت‌های الهی در تربیت انسان و شکل‌دهی به هویت فردی و اجتماعی، از نیازهای بنیادین جوامع انسانی است. در میان همه الگوهای دینی، حضرت فاطمه زهرا (س) جایگاهی ممتاز دارد؛ زیرا در وجود او عقلاّیت، عبودیت، علم، اخلاق، عفاف، جهاد و حضور اجتماعی به وحدت رسیده است. شخصیت حضرت فاطمه(س) الگویی فرازمانی است که توانایی پاسخگویی به نیازهای اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی رنسان در جهان معاصر را دارد و بازخوانی سیره فاطمی می‌تواند بنیانیی برای احیای هویت زن مسلمان در عصر بحران هویتی باشد. شناخت الگوهای برتر انسانی، همواره یکی از محورهای اساسی در نظام تربیتی و

فدک محلی است که در ۱۶۰ کیلومتری مدینه واقع شده است.^(۱) این محل ابتدا متعلق به یهودیان بود و نخلستان‌های بسیاری داشت که به گفته برخی به‌اندازه نخلستان‌های کوفه بود.^(۲) بنابراین ازنظر اقتصادی اهمیت فراوان داشت.

یهودیان فدک با یهودیان خیبر خدمتسلمانان کارشکنی می‌کردند. آنها عامل بسیاری از تحکرات علیه مسلمانان بودند.ازجمله مشرکان که درتحریک کردند و جنگ احزاب را رقم زدند. پس از صلح حدیبیه، به دلیل آتش‌س ده‌ساله، بین مسلمانان و مشرکان مکّه، یهودیان دیگر نمی‌توانستند مشرکان را تحریک کنند، بنابراین خود اقدام به مقابله کردند و با ساماندھی نیروهای خود قصد حمله به مدینه را داشتند که مسلمانان پیش از حمله آنها اقدامی پیشگیرانه انجام داده و خیبر را تصرف کردند. یهودیان فدک که شکست خیربران را دیدند و مشاهده کردند که آنها باآن‌همه عظمت شکست خوردند،اممّه جنگ را به صلاح ندانستند و بدون ایجاد درگیری خدمت پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله) رسیدند و تسلیم شدند. بنابراین برخلاف خیبر، بدون جنگ و درگیری فتح شد و آنها صلح‌نامه‌ای نوشتند.^(۳)

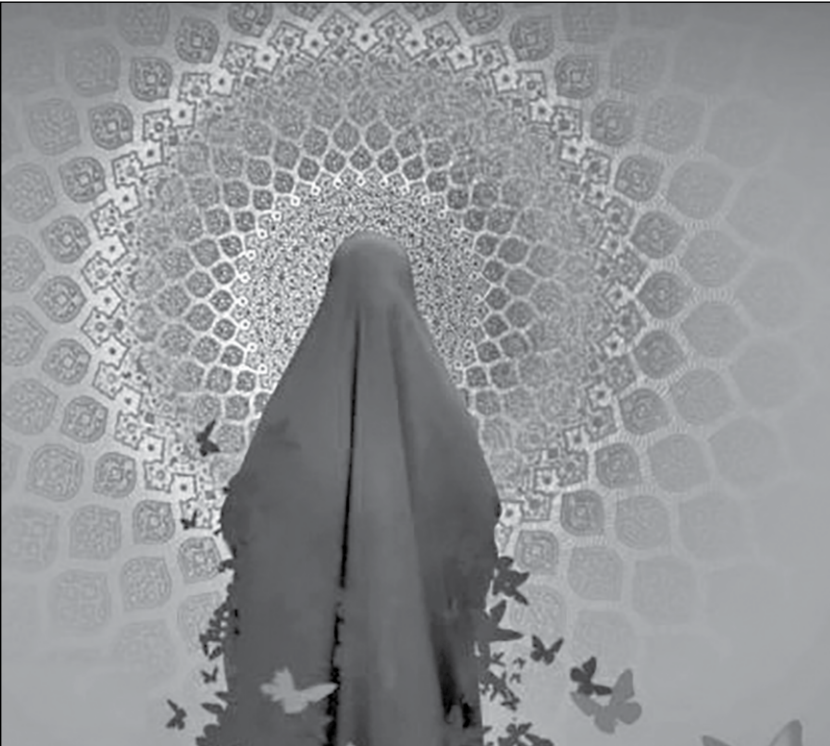
فدک، ملک نوشین پیامبر (ص)

بنابر آموزهای اسلامی که در بین علمای شیعه و اهل‌سنت مورد توافق است، اموالی که بدون جنگ به دست مسلمانان می‌افتد «مّٰی» نامیده شده و ملک خالص شخصی پیامبر می‌شود و اختیار آن با حضرت است و هر گونه صلاح‌دید، در مورد آن تصمیم می‌گیرد و آن را به هر کس که خود صلاح دانست اهدا می‌کند.^(۴) اما پیامبر کسی نیست که از چنین اموالی برای دنیای خود سرمایه‌گذاری کند و یا در اختیار کسی قرار دهد که به دنبال آباد کردن به دنیای خود بجهایش باشد. این بود که حضرت به دنبال فرصتی می‌گشت که بهترین تصمیم را در مورد فدک بگیرد. تا اینکه به «وَأَتَا ذَا الْقَرْيَةِ حَقًّا»^(۵) نازل شد. بسیاری از مفسران شیعه و اهل‌سنت در تفسیر این آیه نوشته‌اند: هنگامی که این آیه نازل شد، پیامبر فدک را به دختر قریشی که از خدمت زهرای مرضیه(س) بخشید.^(۶) به گواهی تاریخ در عهد رسول خدا، فدک در اختیار حضرت فاطمه بود و کشتاورزان، باغداران و کارگران از سوی ایشان در فدک به کار مشغول بودند.^(۷)

معارفMaarefKayhan@Kayhan.ir

فاطمه زهرا (س)الگوی دست‌یافتنی برای نسل جوان

دکتر محمدحسین مختاری

حضرت فاطمه زهرا (س) در تاریخ اسلام نه صرفاً یک شخصیت مقدس بلکه یک «نظام هویتی کامل» است که همه ابعاد وجودی انسان را در خود جمع کرده‌است: عقلاّیت، عبودیت، عاطفه، مسئولیت و عدالت. او الگویی فراتر از زمان و مکان است و می‌تواند پاسخگوی نیازهای هویتی و تربیتی زنان در جهان مدرن باشد.

نیت است؛ ارزش‌هایی که هر نسل، به‌ویژه جوانان بدان نیاز دارند.

ب) نقش حضرت فاطمه (س) در تثبیت جایگاه زن در اندیشه اسلامی

در عصری که زن در فرهنگ جاهلی ارزش انسانی نداشت، ظهور اسلام و شخصیت فاطمه زهرا (س) نشان داد که زن نه مخلوق درجه دوم، بلکه شریک در مسیر کمال انسانی است. پیامبر اکرم (ص) در حضور صحابه فرمود: «فاطمه پاره‌ی وجود من است؛ هر کس او را بیازارد مرا آزرده است.»^(۱) این جمله، اعلام صریح کرامت زن در ساختار معرفتی اسلام است.

فاطمه (س) نه تنها در خانه، بلکه در عرصه اجتماعی نیز فعال بود. خطبه فدکیه او نمونه‌ای از حضور آگاهانه زن مسلمان در صحنه دفاع از حق و عدالت است. در این خطبه، حضرت با بیانی استوار از اصول توحید، نبوت و ولایت دفاع کرد و مفهوم مسئولیت اجتماعی زن را در اسلام تثبیت نمود. بدین‌سان، فاطمه زهرا (س) الگویی برای زنانی که می‌خواهند بین عفت و فعالیت اجتماعی، میان مادری و مسئولیت عمومی، توازن برقرار کنند؛ الگویی که نه انزوا را می‌پذیرد و نه بی‌حودمزی بودن آزادی غریب را.

ج) فاطمه زهرا (س) و معنای هویت زن مسلمان در جهان معاصر

یکی از بحران‌های اساسی جهان امروز، بحران هویت زن مسلمان در مواجهه با سوز تمدن مدرن، زن را میان دو قطب متضاد سسوزه، مصرف و ابزار تولید گرفتار کرده است. در مقابل، سیره فاطمی تصویری متعادل از زن ارائه می‌دهد: انسانی خرمند، مؤمن و دارای رسالت معنوی و اجتماعی.

از نگاه تربیتی، فاطمه (س) الگویی برای پرورش هویت متوازن زن است؛ هویتی که در آن، عقل و ایمان، علم و عمل و عاطفه و عدالت در تعادلند. نسل جوان، که در جست‌وجوی معنا و اصالت است،

- یحیی، باقوت بن عبدالله، معجم البلدان، بیروت، دار صابر، چاپ دوم، ۱۹۹۵ میلادی، ج ۴، ص ۳۲۸
- شرح نهج‌البلاغه، ابن ابی‌الحدید، (۶۵۶ ق)، انتشارات کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ ق، ج ۱، ص ۲۲۶
- طبری، تاریخ الأمم و الملوک، ابوجعفر محمد بن جریر الطبری (۳۲۰ ق)، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، بیروت، دارالتراث، طبع‌التیث، ۱۹۶۷ ق، ج ۳، ص ۱۵۰. علامه طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۱۷ ق، ج ۱۹، ص ۶۲
- اسیر، آیه ۸۰
- مجمع‌البیان، طبرسی، فضل بن حسن، تهران، ناصرخسرو، ۱۳۷۲ ق، ج ۸، ص ۴۲۸. ابن‌المنثور، سیوطی، جلال‌الدین، دارالمعرفه للطباعة و النشر، بیروت، بی‌تا، ج ۲، ص ۱۵۸، ج ۵، ص ۲۷۳.زوهاهدلتنزیل، حاکم حسکانی، عبدالله، مؤسسه الطبع و النشر، تهران، ۱۴۱۱ ق، ص ۲۶۲.
- تفسیر طبرسی، احمد بن علی، الاجتهاد، نشر مرضی، مشهد، ۱۳۹۴ ق، چاپ اول، ج ۱، ص ۹۱
- ال‌عمران، آیه ۹۲
- صوری (۸۹۴ ق)، عبدالرحمن بن عبدالسلام، نزه المجالس، مصر، المطبعة الکاستلیه، ۱۲۸۳ ق، ج ۲، ص ۱۲۵. یونسفری (م ۱۰۱۹)، قاضی سوراله، اخلاق الحق، قم، مکتبه المدینه المرعشی‌التجلی، چاپ اول، ۱۴۰۰ ق، ج ۱۰، ص ۴۰۱.
- طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان، بیروت، مؤسسه الاعلمی، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ق، ج ۲، ص ۱۲۶. زمخشری، محمود، الکشاف، قم، نشر البلاغه، ۱۴۱۵ ق، ج ۴، ص ۶۷۰
- رباعین‌الشریعه، مجتلی، ذبیح‌الله، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۹۴ ق، ج ۱، ص ۷۲.
- سیره ابن‌هشام، عبدالمکد بن هشام الحمیری المعافری (م ۲۱۸)، السیره النبویه، تحقیق مصطفی السقا و ابراهیم البزازی و عبد الحفیظ شلبی، بیروت، دارالمعرفه، بی‌تا، ج ۱، ص ۳۵۴.
- شیخ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تحقیق و تصحیح علی‌اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۱ ق، ج ۱، ص ۵۴۳. در محوم شیخ مفید، محمد بن محمد بن نعمان، المقنعه، قم، مؤسسه النشرالاسلامی، ۱۴۱۰ ق، شیخ، صص ۲۸۹ و ۲۹۰.

جلوگیری از فروپاشی دین و تثبیت آن، هدر دادن مال معنوب نیست؛ چه‌چون به دارایی دنیوی به عنوان فرصتی برای توشه اخروی می‌نگریستند. حبس مال و عدم اتفاق آن در این مسیر ازنظر این بانوی بزرگ اسلام کاری بسیار نازماندانه به شمار می‌رفت. بدین‌شی‌ا است سیره حضرت زهرا(س) نیز همین بود. حضرت پیش از این با هدیه لباس عروسی خود قله ایثار را فتح کرده بود و هنگامی که پیامبر در مورد آن لباس چوپا شدند، استناد به روش مادرشان حضرت خدیجه کردند.^(۱)

پیش از آن مشرکین مکّه به تصور اینکه اگر بنی‌هاشم را در تحریم اقتصادی قرار دهند شیره‌از رسالت محمدی از هم گسسته خواهد شد، در دارالندوه اجتماع کرده و پیمانی تنگین را نگاشتند تا هرگونه معامله و دادوستد با بنی‌هاشم را منع کنند.^(۲) اتفاقاً صرف دستگاه خلافت بعد از پیامبر نیز این بود که با صرف کل دارایی‌های حضرت آب رفته به یوی برگردد، از این‌رو آنان که تجربه حضرت خدیجه را داشتند به پاک کردن صورت‌مسله و مصافحه اموال روی آوردند و اقدام به غضب فدک کردند.^(۳)

نتیجه‌گیری

بنابر مطالب فوق، فدک ملک شخصی خود پیامبر بود؛ زیرا بدون جنگ و خونریزی به دست مسلمانان افتاده بود؛ پیامبر که حتی از ملک شخصی نیز استفاده مادی نمی‌کرد این ملک را به کسی بخشید که می‌دانست همه آن صرف امور خیریه خواهد شد و او کسی نبود جز فاطمه زهرا(س) که در ایثار زبازرد خاص و عام بود و حتی لباس عروسی خود را به فقیر بخشید.

صفحه ۶ پنجشنبه ۲۹ آبان ۱۴۰۴ ۲۹ جمادی‌الاول ۱۴۴۷ - شماره ۲۴۰۱

حب علی (ع)

حقیقت تمام سعادت‌ها و رستگاری‌ها

قالت فاطمه(س): «ان السعید کل السعید، حق السعید من احب علیا فی حیاته و بعد موته».

حضرت فاطمه(س) فرمود: همانا حقیقت و واقعیت تمام سعادت‌ها و رستگاری‌ها در دوستی علی(ع) در زمان حیات و پس از رحلتش خواهد بود.^(۱)

۱- شرح نهج‌البلاغه ابن ابی‌الحدید، ج ۲، ص ۴۴۹

حکایت خوبان

عدم انفکاک قرآن و علی (ع) از یکدیگر

حضرت فاطمه(س) فرمود: «از پسدم در زمان بیماری که به رحلت ایشان انجامید شنیدم، در حالی که اتاق از اصحاب پر شده بود، می‌فرمود: ای مردم! نزدیک است که به سرعت قبض روح شوم و پیش از این آنچه را شرط بلاغ بوده تا عذری باقی نگذار، از شما گفتم؛ بدانید من کتاب پروردگارم و عزوجل و خاندانم، اهل بیتم را میان شما برای می‌نهم، سپس دست علی(ع) را گرفت و فرمود: این علی(ع) با قرآن است و قرآن با علی(ع)، از هم جدا نمی‌شوند تا کنار حوض(کوثر) نزد من آیند و از شما می‌پرسم که با آن دو چه کردید؟»^(۲)

۱- منابع الموده، سلیمان ابن ابراهیم قندوزی، ج ۱، ص ۱۳۴، ح ۵۶

پرسش و پاسخ

فلسفه احکام از دیدگاه حضرت فاطمه (س) (۱)

پرش: حضرت فاطمه(س) در خطبه فدکیه معروف خود، چه فلسفه‌هایی را برای احکام نورانی اسلام بیان فرموده‌اند؟! پاسخ:

در خطبه فدکیه در شماره‌های گذشته فلسفه احکامی چون: ۱- نماز ۲- زکات ۳- روزه ۴- حج ۵- عدالت ۶- اطاعت از امامت ۷- جهاد ۸- صبر ۹- تشریع امر به معروف بیان شد.در اینجا به احکام دیگری می‌پردازیم.

۱۰- احسان به والدین سپر خشم خدا است

«و بر والدین وقایع من السخط» خداوند متعال فرمانبرداری و اطاعت از پدر و مادر را سبب ایمنی از غضب و خشم خویش قرار داد. (شرح نهج‌البلاغه ابن ابی‌الحدید، ج ۱۶، ص ۲۱۰)

اطاعت و فرمانبرداری از والدین را «پز» می‌گویند، چنانکه در مدح یحیی ابن زکریا خداوند می‌فرماید: «و بَرًّا بِوَالِدَیْهِ» یحیی نسبت به پدر و مادر خود فرمانبردار بود. (مریم- ۱۴) امام سجاده(ع) در دعای ۲۴ صحیفه سجاده‌ای از ذات اقدس الهی چنین درخواست می‌کند: «بارالها! مرا از چنان قرار ده که از والدینم مانند پادشاه ستمکار برترسم و بر عین حال مانند مادر پدر آن دو مهربان باشم؛ و اطاعت مرا از آنان چنان قرار بده که از خواب بر چشمان خواب‌الوده لذت‌برد و از شربت آبی بر تشنه‌کام گوارتر باشد، تا خواسته آنان را برخواسته خود و رضای آنان را بر رضای خود مقدم دارم و نیکی آنان را بزرگ شمارم، اگرچه اندک باشد و نیکی خود را قلیل بنمایم اگرچه بزرگ باشد.»

(۱۱- صلدر بحث تأثیر نسل می‌شود

«و صله الاحرام منامة للعد» خداوند متعال پیوند با خویشاوندان را سبب تأثیر نسل قرار داد.(همان) مراد از «رحم» کسی است که در عرف آن با خویشاوند حساب نمایند، خواه محرم باشد یا نه و لازم نیست که خویشاوند نزدیک باشد، زیرا در جایی که شرعا عنوان معین نشده، مرجع عرف است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «خود را از غضب خدای متعال که همدیگر را در کارهای مهم به او سوگند می‌دهید نگهداری نموده و نیز از گسستن و قطع از ارحام خودداری کنید. (نساء- ۱) پیامبر اکرم(ص) می‌فرماید: «صله‌رحم را با خویشان خود به جا آورد هرچند با سلام کردن باشد.» (تحف‌العقول، ص ۵۷)

۱۲- قصاص برای جلوگیری از خون‌ریزی است

«القصاص حقنا من الدم» خدای متعال قصاص را برای جلوگیری از خون‌ریزی مقرر فرمود.(همان) قصاص از قوه قافله فرمان می‌گیرد نه از قوه غضبیه، و عقل برای استقرار نظم و امنیت در جامعه و برطرف ساختن شرایط هرج و مرج اجتماع و حفظ احترام جان افراد... و حکم قصاص را صادر می‌نماید. برخلاف خیانت و جنایت که از قوه غضبیه فرمان می‌گیرد و برای فرو نشاندن آتش خشم و غضب عمل می‌کند.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «در قصاص برای صاحبان خون حیات مخصوصی است.» (نقره- ۱۷۹) لذا اسلام بنابر حکمت و مصالح اجتماعی قصاص را تشریع نموده و برای نیل به هدف عالی انسانیت برای اولیای دم باب عفو و بخشش را هم باز گذاشته، از طرفی قصاص را حقی غیرقابل گذشت قرار داده، از طرف دیگر اولیای دم را میان یکی از این سه حق مخیر کرده است:

- حق قصاص ۲- صلح کردن به دیه ۳- عفو بدون خون‌بها
- ۱۳- وفای به نذر زمینه مغفرت الهی است** «والوفاء بالنذر تعریضاً للمغفر» خدای متعال، وفا به نذر را زمینه‌ای برای مغفرت خود قرار داد.(همان)
- نذر عبارت است از کار ثوابی که شخص مکلف برعهده خود واجب می‌سازد، مانند اینکه بگوید: برای خدا بر دمه من ملا دو کمت نماز مستحبی بخوانم یا فلان عمل خیری را انجام دهم در صورت شفای بیماری، در سوره انسان آیه ۷ خداوند می‌فرماید: «و یوفون بالنذر» که به اتفاق مفسرین مراد امام علی(ع) و حضرت فاطمه(س) می‌باشد که به نذر خود وفا می‌کنند. این آیه در مقام مدح است و دلیل بر این است که وفای به نذر باید جایگاه و موقعیت والایی داشته باشد تا خدای متعال اولیای خود را به آن عمل تمجید و تجلیل نماید.

بنابراین نذر پیمانی است که شخص خاص خود را به خدا می‌بندد و استقامت در پیمان و اجرای آن علاوه بر مدح عقلی، شرعا نیز ممدوح است و زمینه مغفرت و غفران الهی را به ارغمان می‌آورد.

۹. صوری (۸۹۴ ق)، عبدالرحمن بن عبدالسلام، نزه المجالس، مصر، المطبعة الکاستلیه، ۱۲۸۳ ق، ج ۲، ص ۱۲۵. یونسفری (م ۱۰۱۹)، قاضی سوراله، اخلاق الحق، قم، مکتبه المدینه المرعشی‌التجلی، چاپ اول، ۱۴۰۰ ق، ج ۱۰، ص ۴۰۱.
- طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان، بیروت، مؤسسه الاعلمی، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ق، ج ۲، ص ۱۲۶. زمخشری، محمود، الکشاف، قم، نشر البلاغه، ۱۴۱۵ ق، ج ۴، ص ۶۷۰
- رباعین‌الشریعه، مجتلی، ذبیح‌الله، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۹۴ ق، ج ۱، ص ۷۲.
- سیره ابن‌هشام، عبدالمکد بن هشام الحمیری المعافری (م ۲۱۸)، السیره النبویه، تحقیق مصطفی السقا و ابراهیم البزازی و عبد الحفیظ شلبی، بیروت، دارالمعرفه، بی‌تا، ج ۱، ص ۳۵۴.
- شیخ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تحقیق و تصحیح علی‌اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۱ ق، ج ۱، ص ۵۴۳. در محوم شیخ مفید، محمد بن محمد بن نعمان، المقنعه، قم، مؤسسه النشرالاسلامی، ۱۴۱۰ ق، شیخ، صص ۲۸۹ و ۲۹۰.

صفحه معارف روز های: شنبه ، یک‌شنبه سه‌شنبه و پنج‌شنبه منتشر می‌شودتلفن‌های مستقیم: ۳۳۹۴۱۹۹۱ – ۳۵۲۰۲۲۲۱MaarefKayhan@Kayhan.ir

۱- مجموعه آثار شهید مرتضی مطهری (ره)، ج ۳۰، ص ۵۸۴